

З ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Валерій Шевчук

●

ПРО ПАНЕГІРИК І. ОРНОВСЬКОГО «СКАРБНИЦЯ ДОРОГОГО КАМІННЯ», ПРИСВЯЧЕНИЙ І. ОБІДОВСЬКОМУ

У № 6 «Сіверянського літопису» за 2007 р. при публікації поеми І. Орновського «Муза Роксоланська», присвяченої гетьману І. Мазепі, було вміщено нашу розвідку про цього видатного поета та його творчість. Тут же зупинимося на аналізі іншої панегіричної поеми цього автора, присвяченої небожеві гетьмана І. Мазепи, яка постала ще в тій порі, коли той навчався в Київській академії.

Твір вийшов окремим виданням у Чернігові, коли героєві прославляння було 23 роки / народився 1670 р./ Потім він стане ніжинським полковником і загине у зовсім молодому віці – тридцятидворічним у 1701 р., в боях Північної війни. У 1698 р. цьому-таки блискучому юнакові напише так само панегіричну поему «Гіппомен Сармацький» Пилип Орлик, присвятивши її актові одруження героя з Ганною Кочубеївною, старшою дочкою генерального писаря Василя Кочубея, звісного доносителя на І. Мазепу, - шлюб же був замислений як політичний з боку гетьмана з метою локалізувати протиставність В. Кочубея до І. Мазепи, адже перший був поставлений царем як таємний доглядач його дій, тобто служив російським агентом.

Чому ж приділено стільки уваги поетами І. Обідовському? Причин було кілька. Перша та, що І. Обідовський був не просто небожем гетьмана, а його бачили, що проходить уже натяком у «Скарбниці дорогого каміння», наступником І. Мазепи на козацькому гетьманстві – був десь на тому місці, що його посідав за Б. Хмельницького його син Тиміш. Друга ж причина була та /це виразно проходить у «Гіппомені Сармацькому» П. Орлика/, що І. Обідовський і сам віршував, на жаль, його творчість до нас не дійшла/ і зібрав довкола себе гроно поетів: крім І. Орновського, ще П. Орлика, С. Яворського, П. Армашенка, які витворили в українській літературі особливе явище барокового класицизму, а в жанровому визначенні – творили *панегіричні симфонії*: сам же стиль називався *символічною адумбрацією* /адумбрація – начерк, контур, ескіз, дослід/ - ці термінологічні визначення і знаходимо в згаданому панегірику П. Орлика/ Орлик П. Вибрані твори . – К. 2006. – С. 571 та 580/. І хоча в І. Орновського цих термінів ще нема, але саме такого типу поеми почали творити чи не перші С. Яворський та І. Орновський. Так, поеми С. Яворського «Геркулес після Атланта» та «Луна голосу, що волає в пустелі» були написані ще в 80-х рр., перша – 1685-го, друга - 1699-го, причому, коли перша була панегіриком В. Ясинському, то друга – І. Мазепі. Загалом сказати б, що ця група і складала явище Мазепіянського Атенею, графічний

образ якого подано в «Гіппомені Сармацькому», де зображено гори Гелікон та Парнас – Гелікон увінчаний гербом І. Мазепи, а в підніжжі гір І. Обідовський із дружиною доглядають сад – топос саду поширений у бароковій символіці як образ науки та мистецтв /Орлик П. Вибрані твори. – С. 542. Див. про це ширше: Шевчук В. Просвічений володар. – К., 2006. – розділ «Мазепіянський Атеней» – С. 255-306/.

Поема І. Орновського «Скарбниця дорогого каміння» – класичний зразок панегіричної симфонії адумбрацією, тобто побудована на системі античних прикладів із використанням багатьох образів давньогрецької та римської мітології, через що сприймання її сучасним читачем, який не має класичної освіти, не може бути легким навіть при наявному коментарному словнику. З другого боку, поема наскрізь барокова, побудована на системі концептних закладів, що й стають осередками оповіді.

Перший такий концепт покладено в назві: *скарбниця дорогого каміння* – це шляхетський рід, представники якого – коштовні камені; йдеться, власне, про з'єднані в І. Обідовському роди Мазепів та Обідовських. Але про самі роди тут лише згадується, навіть без такої розмитої генеалогії, як це бачимо в «Музі Роксоланській», та й узагалі: життєвої конкретики в «Скарбниці дорогого каміння», можна сказати, небагато, але є конкретика мислительна, яку ще треба й розгадати. Загалом, головний задум поеми – в системі напучень майбутньому володареві, а тепер ще студентові Київської академії, котрий уже носив здобуте дядьком, тобто І. Мазепою, московське звання стольника. І. Обідовський тоді навчався в класі філософії, був там і аудитором, тобто помічником професора, і старшим над студентами. Тим-то герой поеми й називається коштовним каменем, який «спустився у діл світу цього» з «вищих гір Сіону»; Сіон, як знаємо, – гора в Єрусалимі, а в символіці українських мислителів та поетів визначав з'єднання українців у християнстві чи в системі витвореної на цій основі українцями культури /т. зв. Руський Сіон чи й Київський Сіон, або Зона/. Тому родовим християнським патроном І. Обідовського називається святий Іван, але не вказується, чи це Іван Хреститель /Предтеча/, чи Іван Богослов, чи якийсь інший святий – їх був ряд. Але подальша епіграфічна цитата називає Івана Богослова. Загалом епіграфів два: з «Об'явлення» Івана Богослова та з Овідія, із «Метаморфоз», отож маємо переростання концепту Скарбниці в концепт Палацу, який і стає образом згаданих великопанських родин.

Поема починається прозовою вступною частиною «Протазисом», зверненою до героя оспівування. Вона пишнотніва, переплетена бароково-класицистською символікою, але в суті своїй не бомбастична, бо поет указує своєму герою на тимчасовість слави й світу, колесо якого котиться вперед /через численні падіння/; зрештою, на все створене в світі чекає старість, тобто руйнування та забуття /«в смертельному затопилося піску»/, і всі спроби утримання слави якогось імені – «слабкий то вічності захист». І кладеться немилостиво: «Несподівано падають ті, що були сильними», бо «смерть приходить також і скелям, і іменам», отже, все покриває руїна. Пізніше І. Орновський напише шедеврального вірша на цю тему, вмістивши в книгу «Багатий сад» /К., 1705/. Отож справжньої вартості нема ні в золоті, ні в переможних війнах, ні в покритих кров'ю скарбах – усе це «розбиття внівеч оберне». Тим-то «нема ніде повного щастя». Як бачимо, дивоглядний оцей застережний песимістичний тон для панегіриста. Що ж тому протиставляється? Річ проста: Цнота, тобто моральна чистота, яка й зветься матір'ю слави – думка підкріплюється промовистою цитатою з К. Цельтеса. Але є одна річ, вістить поет, яка може протиставитися руйнівній силі небуття, – це витворення в часі добротворної слави роду, що її відбито в клейнодах: отож скільки постає Колосів у світі, стільки рід народжує Атлантів, що «двигают на собі живу славу». І тут упершуроч висувається український Алцід /Геракл/ - Іван Мазепа і його шляхетні попередники, про яких мову поет вів у «Музі Роксоланській». Саме в них діяла цнота, а їхня героїчна праця, як і русичів узагалі в Малій Росії, давала багату

«вольності нагороду», передусім у змаганні із бусурманами. Отож герб роду Мазеп /«хриstopодібний Колос»/ своєю загибеллю при обороні рідної землі підіймається ще вище – виняткового інтересу думка, бо поет ніби прозорнув у майбутнє. По тому подається апологія Мудрості, а ще й так оригінально, що захищуємо її: «Усе належить богам, але мудрі – друзі богів, у друзів усе спільне, отже, все належить мудрим». Отож у домі Мазепи не лише Марс «зводить бойові шики», але й богиня Паллада веде свій загін. Тим-то поет закликає І. Обідовського йти слідами Мазепи – і це допоможе йому «принести свого Орла /Орел був гербом Обідовських/, своє ім'я у безсмертний Палац слави». При цьому герой прирівнюється до Енея, дядьком по матері якого був Гектор. Постулат багатозначний, адже основна мета Енея була відбудувати свою державу після загибелі Трої. Але щоб досягти цього, треба «невсипущої праці», а ще й оспівування пером поета, бо «не ославлені пером цноти мало різняться від загребаної в смертельний попіл слави». Отож роль поета І. Орновський ставить високо, хоч сам, як вважає, має мале ім'я у світі: «Під малим, але моїм, ім'ям сама уміла слави чеснота».

Я навмисне докладно зупинився над аналізом «Протазису», бо він свідчить, що при панегіричній заданості поет залишається вільномислячою людиною. Його завдання: не похвальна бомбастика, а серйозний розмисел.

Перша частина панегіричної симфонії подає, як означає автор, «абрис /контур/ світлого Палаца» роду Обідовських; але для того, щоб моги його побачити, поет має пережити «піднесення», адже в час, коли писалася поема, «вік Залізний повсюди розсіює рани» і «Яга біла смерті по світі гуляє». Отож чи є тут місце музам?

*Бо де сльози з їдкою з'являються диму,
Чи ж ти будеш, як пташка, співати у риму?*

Поет повний сумнівів, адже «думка людська здурити сама себе зможе». Сам І. Орновський після написання в 1688 р. «Музи Роксоланської» віршувати перестав: «Я обходив був Феба», але саме тому, що огинав Гелікон, прийшов знову до нього /Гелікон оминувши, я став в Геліконі»/ завдяки І. Обідовському. Для історика літератури цей факт має значення, бо непрямо вістить, що І. Обідовський на той час толерував поетів, можливо, зібравши їх біля себе в гурток, отож хоч поет «мав думку покинуть Парнаські вершини», навіть зарікся віршувати /«Вічності образ /поетичне мистецтво. - **В. Ш.**/ з плюща гарно звитий, з голови хотів здерти і вже не носити» – війни, які тоді точилися, не давали поету натхнення, бо «Залізні літа як Вулкан вилле в кузні, то змовкне пііта»/, але якось заснув і вві сні зрозумів, що «перо дрімать не має, як слава б'є в скроні». І тут проходить алегорична думка, що І. Обідовський – це «Тасканій другий», тобто син Енея, а герой оспівування і сам займався поетичним мистецтвом: «Коштовне взяв каміння з Кастильського струму», а Кастильський струмок, як знаємо, витікав із Парнасу і давав поетам натхнення. Алегоричність же пасажу виходить із того, що Еней був провідником троян, а трояни поетично уподібнювалися до українців, як і Троя до України. /Дивись про це докладно в моєму «Мисленному дереві». – К. 1989. Розділ «Де була Троя». – С. 15 – 42/. І тут подається уславлення поетичного мистецтва та його особливе значення у світі:

*Богинь хто геліконських пізнав був забави,
А словові не служать – в нікчемнім спочиві,
В порожнюванні, слава не буде зичлива.*

Отож у сні – таки й почув заклика повернутися до поезії, бо
*Хоч музи збройно в світі віків не рушають,
Пером однак у вічність таки долітають.*

Ці звідомлення для нас значимі, бо напевне є автобіографічні, а ми так мало про поета знаємо.

Він пробудився, але знову заснув і в цьому стані й відбув своє «Піднесення», бачачи візії античного минулого, а ще небесних структур. Зрештою, залетів на Гелікон, де його зустрів сам Аполлон, який назвав І. Орновського слугою «Роського

Парнасу» й гостро йому виказав за зневаження поетичного мистецтва.

Місце також цікаве, бо ставить постулат *Роського Парнасу*, до якого й належав І. Орновський, дарма що поему написано польською мовою з латинськими вкрапленнями. Польська мова в той час використовувалася як одна з літературних українських, а наша література творилася, принаймні, на п'ятьох: крім польської, латинської, словенської / слов'янської/, книжною та народною українською. Зрештою, розуміння поезії в поета особливе. Аполлон йому ніби провістив:

*Бо як будеш у віршах когось прославляти,
Будеш славу не меншу й собі заживати, -*

тобто поезія бачиться як панегірична, хоч і на той час були потужні поети, які панегіриків не писали. Отут-то богиня мудрості Паллада й наказала поету намалювати на щиті Палац Обідовських - Мазеп. Цей Палац описано пишними фарбами, бо нічого, «що не вглядне», в ньому не було. Але Палац не лише блискотів, а супроти нього текла «темна заздрість» – алюзія на численні доноси й ворожі підступи супроти І. Мазепи. Цьому присвячується цілий пасаж, в якому поет твердить:

*Ще жодну так щасну щасливість не знали,
На котру Заздрість громом своїм не кидала.*

Сам опис палацу житейської конкретики не має – це вишуканий зразок символічної адумбрації, одна з вершин барокового класицизму з його блискучим, але абстрагованим висловом. Що ж до оминання життєвої конкретики, в поета є цікаве зауваження. На одній із двох колон біля входу до Палацу зображено Гарпократа – бога мовчання, що свідчило: малим людям / а поет за такого себе вважав / «ліпш мовчати про панські справи, аніж-бо неумілим сягати тої слави пером». На другій колоні зображено Цноту «на гострім терні, ще й босу в доважку». До цієї мови поет додав означку, назвавши таку поетику «літературним орнаментом», блискучий зразок якого й подає.

Розмисел про Цноту продовжується й цікаво: Цнота не є цільним поняттям:

*...Ще жоден не з'явився у світі,
Аби не доторкнулось цнот здобутих сміття
Бридких учинків. Де ж бо цнота крісло має,
Там близько і не цнота поруч засідає, -*

сміливо, як для панегіриста, сказано. Отже, має цнота роду Обідовського і «сміття» бридких учинків. Загалом же, думка поета вишукано дуалістична:

*Та як вогонь без диму звестися не може,
Без вчинків злих і цнотам не простелиш ложа, -*

тим-то світ при своїх постаннях та падіннях грає «дивну виставу». Тож:

*Що тисячами років людська чинить праця,
В одному марс моменті залізом попра це.*

Друга частина панегіричної симфонії має назву «Голос Аполлонової лютні, в Палаці слави чутний». Отже, Палац, таким «літературним орнаментом» описаний, здобув конкретнішу назву: «Палац слави», можна додати до нього: «роду Обідовських». Тут осмислюється поняття «слава» і «щастя» / в Музі Роксоланській» це було також, але там щастя бачилося в образі Фортуни/. Тут же віститься, що щастя в багатстві нема, натомість воно бачиться в шляхетному поступуванні у світі, тобто в добротворенні. Золото, традиційно до української поезії тих часів, прирівнюється до болота, Фортуна ж дає привілея тим, що виходять із славетних родів, ото ж шляхетність бачиться там, де є слава; хто заяснів світу, той і славний, а знатні беруть причину до слави з пелюшок, бо «у щасті тому легше, із знатного хто роду», а ще щастя уподібнюється до королеви. Спокревлення ж високих домів теж подає привід до слави. Геральдично Обідовські з'єднали герби Курч, Мазепин Сас, Ключ та Коршак. Здавалося б, тут І. Орновський виступає підхлібним звеличувальником шляхти, але в наступному пасажі кладе філософічну рефлексію, яка це заперечує, називаючи попередню мову «помилковою істиною». І це тому, бо світ не має сталості, а «забавна переміна нудьгу розбиває». Отож і

дивани кращі з різнобарвних ниток / дивани тут – килими, якими прикривалися
ложа, / і зміноткання, бо «не може однофарбний бути образ значимий». Отже:

*Де квітів є зодлива в доборі незгода,
Там лоба очам людським буває догода.*

Що значить цей пасаж? А тільки те, що в суспільстві не тільки шляхетство і
люди високих родів здобувають і славу, і щастя.

Отож Феб наладовує свою лютню «на нові пісні».

Так вишукано поет переходить до наступного розділу: «Вік наукотравний», у
якому продовжується мова про цноти, які не мусять приховуватися, а виходити
на сонце. Відповідно:

*Не той славний є, хто про хвальну чує цноту,
А котрий неоспаний, звик вести роботу, -*

а без переборення труднощів ніхто «до слави не полине».

Цноти мають бути не фальшиві, а справжні, відповідно й Мудрість
закривається, коли «в землі скарб, сонце в хмарі». Якщо ж розмисел блудить, не
стане «честі хвала». Що ж до Обідовського, клейноти його дому не згасли «в
вітчизняній оздобі», тобто служать Вітчизні, отже, Україні, і в цьому ведуть «твого
роду чесноти». Зрештою, юнака послано навчатися не куди інде, а в Київську
академію. Він тут не став богохвальцем, тобто не пішов у духовенство, а «в багатому
промінні везли його Пегасові цуги» - / цуги – це запряги/ - знову маємо вказівку,
що герой опису займався віршотворенням, про що, так само образно, вістив і
П. Орлик у «Гіппомені Сармацькому». Цю думку підкріплюють і подальші рядки:
куди його везуть «Пегасові цуги»? А туди,

*Де скеля жива гойні струмки викидає
І умислом де спраглим напої зливає,
І де Могилянський
Є кошт, прибутки панські
У струм пушшовий входять.*

Символіка досить прозора: «скеля жива» – Петро / Могила/, що й створив
своїм коштом Київську академію /Гелікон і Парнас/, струмки з яких дають поетичне
натхнення. Отож «на труднім Руськім /українським/ Геліконі Обідовський і
проводить свої юні літа; так він здобуває мудрість поезії та риторики, яку

*Феб знає віршотворний
І Туллій невиборний, -*

називаються класи поезики та риторики. Цікаво, що І. Орновський заперечує
іноземну освіту у Франції /Гаррони/ та в Італії /Секвани/, навіть у Сорбоні.
Отож:

*Тобі замість Сорбони
Парнас Руський виборний,
За Евроти Дніпро стане, -*

де Евроти – край східних вітрів.

Отож перо Обідовського «Дніпрову просту бере воду», але це славі не шкодить,
бо «до берега вічності близить». Що тут маємо? Визначення національної
самодостатності української літератури. Проходить ще одне означення:
«роксоланські народи» – у множині, отже, розрізняються народи східного
слов'янства, хоч загалом топонім Роксоланія, роксоланський використовувався, як
правило, лише як синонім Україна, український. Очевидно, тут відбито офіційну
практику, що Руссю, ба й Росією, почали називати вже й Московію. Відтак римо-
католицька культура та література протиставляються тій, яка творилася «в князів
руських в дідизні», тобто в Києві. Ось ці цікаві слова:

*Комуś нехай Тибр пасмом гіпокренським пінить.
Хай Ватикан у мудрий себе Парнас мінить,
Паллас твої в'є скроні
В віщі на Геліконі
В князів руських в дідизні.*

Символічно-таки говориться про філософію, зокрема Аристотеля, яку вивчають у Києві, саме ж стольне місто України прирівнюється до Атен, що визначало культурний осередок.

Як бачимо, в поемі з'являється конкретика, правда, вбрана у вигадливі барокові шати; виправдання ж такої поетики І. Орновський бачить у тому, що й Аполлон «бував у справах дивний» і «темнив слова».

По тому подано «Прогностик великої надії», що його проголошує Обідовському Аполлон. На історичних античних прикладах віститься, що призначення героїв видно вже з дитячих літ:

Відтак літ перших *ясніють, як зорі,*
Подальший з того *вік буде в дозорі*
Світить...

Це стосується й Обідовського. Поет устами Аполлона добачає його славне майбутнє, попереджаючи: «Не хоче хто слави, в неоглядну впадає пиляву».

Тобі належить *об царські трони*
Отертись, котрі збагачені вповні,
Твої клейноти *виказують ясно,*
Що глянець тої *ваги не погасне.*

Що це значить? Як на мене, тільки те, що І. Обідовський має стати повноцінним володарем свого краю. Коли так, то це дерзновенна думка. Можливо, також, що тут проголошується: герой оспівування має стати наступником І. Мазепи в підлеглості московських царів. Але це річ, вістить поет, дуже й дуже не проста, бо «хто в верхах, не далекий від удару блискавки»: можна стати і Крезом / дуже багатим/ і бідарем, але ліпше не мати, ніж утрачати. Зрештою, «багатство більш звикає сум лити, аніж убогство» і «в багатств великих страхи є навислі». Та й щасливому нелегко, бо «як сонце, відтак, і заходить». Але такі небезпеки І. Обідовському не страшні, бо він має вуйка Івана Мазепу, праця якого, а ще й цнот самого юнака:

Щоб відчинився *царів поріг злотий,*
Куди, як звично, вести зможеш кроки.

І знову маємо двозначність: або Обідовський має стати володарем, відчинивши собі «поріг злотий»: або ж стане гетьманом при московських царях. Але марно уганятися за щастям не варто, бо

Де йдеш криваво *відкритим серцем,*
Нещадно точить меча там мордерця, -

тобто коли повстанеш, тебе можуть знищити. Саме тому студентові належить здобути перемогу «у змаганні на Мудрості полі». Відзначення ж московськими царями Орновського чином стольника, дає змогу юнакові утвердитися. І тут кладуться виказисті рядки:

Не ти шукав це, воно тебе радше,
Цнота так явить себе пильно завше.

Але поет закликає не вірити в таке щастя, бо «фортуна вірна нігди не бувала», тож легко може зірвать злотні пруги у лямках /виділення моє. – **В. Ш.**/, як їх у позику вклала». Отже, стольництво бачиться лишень як позика.

І тут подано промовисте:

Чуже – не власне, вона /Фортуна. – В.Ш./ розкриває:
З одного здерши, в те інших вдягає.

Цнота ж не повинна бажати підтримки чужого бажання, бо це принесе скорботу, отож:

Не май нічого, цноті май багатство,
Без цноти мати дарма – це жебрацтво.

Дивовижна позиція. Головне – честь, а оті позики в чужих – жебрацтво. Отож не треба шукати в кольхів, тобто бозна-де, Золотого руна і бути подібним до хтивого Язона, аргонавта, що його шукав, а лише плекати цноту, тоді й царський Орел візьме в опіку під власні крила, і не варто шукати помочі Медеї чи Альціда / нагадаємо, що Альцід – це Мазепа/.

І знову двозначність: царський Орел – це двоголовий герб Московії.

Але Орел – герб самого І. Обідовського /одноголовий/, походження якого також великокнязівське, отже, царське.

На цій мові Аполлон зірвав струни, «можливо, навмисно», тим-то поет припинив і власний спів /«Співати... також не старався, пізнати справи старших, будь щирим з виказу»/.

Отакий «Прогностик». Вишуканий, заплетений, побудований на грі двозначностями, в натяковій поетиці, адже вістив про небезпечні речі.

Наступна частина: «Канцон Аполлонової лютні», тобто пісня з музичним супроводом. Концепти тут: гонор, слава, пам'ятна справа. Сам по собі, декларує поет, гонор «лягає в попіл», без мудрості /«Креанта праці»/ гасне, як свіча; це гора, яку можна сховати в низькому долі:

Цнота-бо гонор не раз посідає,

Бо дбає гонор про славу,

Слава про пам'ятну справу.

Справ гідність Клію / муза історії/ мудра у вічність складає.

Титули й гонори існують для того в І. Обідовського, щоб довічно ростити славу І. Мазепи, але «стрілка – цей світ – невеличка». Зрештою все зникає, адже «життя до смерті близька є границя». Головне ж – шанувати дорого Цноти й честь, а ще шляхетні справи, що переходять «віків реєстри». Хто в неславі, той ніби й не жив, тим-то «достойним людям душа – друга справа»; загалом же, «корисна праця марніти не стане». Говориться і про «підданство невільне», і про те, коли прихильність буває зі страху. «Перун у серці буде, розбій у гвалті покриє гонори». Здавалося б, ідеться про підданство, в яке втягувалася Україна, але далі йде строфа про те, що І. Орновський зі своїм орлиним пір'ям улетів у двір Йовишів /Зевсів/ російських *воскрешатись* і «приник притульно, де царський трон злотий». Що це значить? А те, що герой оспівування покинув Польську державу, в якій його рід занепадав, там він і народився, і перейшов у Московську, де його рід воскрешав княжу достойність, (Можемо говорити так, бо цей мотив виразніше розроблено, навіть підкріплено гравюрою, в «Гіппомені Сармацькому» П. Орлика), щоб жити в Гетьманщині, отже, він з'єднав свою долю із І. Мазепою, що правив під протекцією московського царя: «Іван – це ласки знесли, Петро /цар. – **В.Ш.**/ - в небо скали». По тому йде досить загадковий пасаж про Андромеду, яку звільнив Персей, а Персей ототожнювався з Іваном / не роз'яснюється: чи з Мазепою, чи з Обідовським/, очевидно, з другим. Сам І. Орновський, маючи славу з його гербового каміння, крильно злітає у світ послом слави, ніби Андромеда, тож і єднає із славою героя своєї оповіді.

І тут поет бачить дивовижне видиво, яке захитало Палац, що його він оспівує:

Земля тоді здригнулась, порушились стіни,

А Дім аж затрусився раптово в тремтінні, -

приходило до Палацу слави «якесь страховидло», опис якого подано експресивно: без рук, без ніг, кісток, величезне, з безліччю очей, має багато крил, замість ніг – вітри, слова страховидла – як клубені тьми, що промовляють тисячезико. Такий дивоглядний образ поет надав Славі, яка оповіла про трагедію Антонія та Клеопатри, розбитих імператором Августом. Можна гадати, що ця символічна адумбрація визначає Руїну в Україні в II пол. XVII ст.: Клеопатра тут – Україна, Антоній – чи Польща, чи Туреччина, з якою вступив у союз П. Дорошенко, а Польща тоді після Андрусівського договору позірно володіла Правобережжям; Август-Московія. Звідси розвивається концепт «п'яної волі», яка згубила не тільки Клеопатру та Антонія, але й інших античних героїв – подаються приклади. Тим-то «це свідчить: царства гинуть у тоні Фалерну» / у вині/ отож питається: з цієї біди «чи потопленням Троя / в поетичній символіці – Україна/ одна лише стане?» Але Слава, нагадуючи ці біди, милостиво дивиться на «доми цього Двору», тобто Мазеп та Обідовських, прирікаючи їм «часи ласкаві», бо не бажає мати спустошеним Палац, адже «добрість є матір Слави» – тут відбито ті надії, які

українці, а з-поміж них Орновський, покладали на гетьмана І. Мазепу як свого володаря. Сам же поет передусім покладається на Бога. Палац же Обідовських покладено «на злуку» / не сказано кого з чим/, це він – золотоносна ріка, скарбниця цнот і стражниця честі Обідовських, тобто саме Обідовському кладеться місія продовжити чин до воскресіння України І. Мазепи.

Завершується твір Апострофою /тобто риторичним зверненням автора/. Свою поему він бачить, як плавання в морі без весла чи як політ без крил. Цікаво, що твір уподібнюється до Лабіринта. В поезиці Лабіринтом називався художній твір із заплутаним змістом /згадати б «Лабіринт»Т. Євлевича/, але заходить сюди поет без Тезея, який той Лабіринт і страховищ у ньому подолав. Отже, написав твір поет «без вождя свого», а без вождя буває «нелад у речах». Але поетове серце затаїло ширість, і його текст іде від ясного серця, від такого серця він і прославляє І. Обідовського, бажаючи йому добра, щоб щастя його героя не було хибне і щоб він творив «ділну справу», де «у гнізді Слава». Бажає щастя й собі під покровом Орла Обідовських зі своєю музою Талією.

Іван Орновський

ДОРОГОГО КАМІННЯ СКАРБНИЦЯ

На виставлення золотосвітного Палацу вельможній славі вельможного його милості пана, п[ана] Івана з Обідова ОБІДОВСЬКОГО, їхнього царського пресвітлого маєстату стольника, protur^e в Колегіумі Києво-Могилянським філософії авдитора для покладення в ньому вельми цінних багатого маєтку талантів.

Через Івана Орновського, найнижчого слугу, при вичисленні видатної похвали пером гербового Орла описана року, в яким з вищих гір Сіону – вічного коштовний камінь спустився на діл світу цього, 1693 року. В друкарні монастиря Троїцького Іллінського Чернігівського.

НА БАГАТИЙ ГЕРБОВОГО КЛЕЙНОТУ ПРЕЗЕНТ
ДОМУ ЇХНІХ МИЛОСТЕЙ П [АНІВ]. ПАНІВ ОБІДОВСЬКИХ
Бажаєш знати, як дім Обідовських цінять,

Дивись на діаманти, коштовне каміння.

А про високість хвальну питатись не треба,

Орлом-бо вилітає під самії неба.

Щита-бо, що поклався, яка є причина?

Тут, знати. Ахілес був – і це но новина**.

ЦІНА ДОРОГОГО КАМІННЯ

пером високолітним вітчизняного Орла описано, а присолено прихильно святим Іваном, родовим патроном вельможного його милості пана Івана з Обідова Обідовського.

«Його мур був збудований з яспису,
А місто було – щире золото, подібне до чистого скла.
Підвалини миру міського прикрашені були
всіляким дорогоцінним камінням»

Іван. Об'явлення, XXI, /18 -19/.

* Вивищеного /лат./

** Після цього подано алегоричного малюнка: герб Обідовських, святий Іван, мусульманське місто, гора, на ній гніздо, з якого готуються злетіти Орел з орлятами, знаки Зодіака.